

על גבולות הפסיקה ומגבלות הפוסק

1. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לז עמוד א

מיסתמין ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה,
א"ל: שמלאי, לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן,
אמר לו: בימינו תתיר אף את הפת.
אמר לו: א"כ, קרו לן בית דינא שריא,
דתנן: העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא דכן, ועל משקה בית מטבחיא דכן, ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה יוסף שריא.
אמר ליה: התם שרא תלת, ומר שרא חדא, ואי שרי מר חדא אחריתי, אכתי תרתין הוא דהויין!
א"ל: אנא שראי אחריתי.
מאי היא? דתנן: זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש - אינו גט, ותני עלה: ורבותינו היתירו לינשא, ואמרינן: מאן רבותינו?
אמר רב יהודה אמר שמואל: בית דינא דשרו משחא, סברי לה כר' יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו...

2. משנה מסכת עדויות פרק ח משנה ד

העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על איל קמצא דכן ועל משקה בית מטבחיא דאינון דכין ודיקרב במיתא מסתאב וקרו ליה יוסי שריא:

3. תפארת ישראל – יכין, שם

וקרו ליה יוסי שריא. מדהתיר ג' דברים שנהגו בהן איסור:

4. ר' עובדיה מברטנורא, שם

וקרי ליה יוסי שריא - ...שכל ב"ד שמתיר שלשה דברים שאין ההיתר שלהן פשוט, קרו ליה בי דינא שריא:

5. יד דוד עבודה זרה לז ע"א

אמר ליה אנא שראי אחריתי. לכאורה יש לדקדק דמאי שריותא היא זאת, דהלא לא מדעת עצמו התיר כן, אלא דהכריע דהלכה כרבי יוסי... והרי כמה מהאמוראים מצינו בש"ס דפסקו בכמה דברים להלכה כדעת התנאים המתירים, וכי בשביל זה יקראו להם ב"ד שריא. ונראה ודאי דהיה סובר דמרבי יוסי ליכא ראיה, דרבי יוסי לא סבר כן אלא בשטר אבל בע"פ לא... כלומר כמו שסבר ר' יוסי בשטר, הוא סבר כן בעל פה נמי.

6. עלי תמר שבת פ"א ה"ד

וברור שזהו דווקא כשהדבר השלישי אין היתרו ברור, ומוטל במחלוקת, אבל בדבר שהיתרו ברור ואין מוטל במחלוקת אין חשש בזה...
והנה היה נראה לכאורה שהדברים אמורים רק בהוראה עקרונית כללית כמו ההוראה של יוסי בן יועזר ורבותינו, אבל

רב שמתיר שלושה דברים פרטיים שנשאל עליהם אף שהענין קשה ומסובך ויש מתנגדים להוראתו, אינו בכלל זה...
ומ"מ נראה שזהו דווקא מפני שכל אלו הדברים היו באותו מקום ובאותו הפרק והיה הדבר עושה רושם שהוא ב"ד שריא. אבל הוראה במקומות ובזמנים אחרים שאין הדבר מפורסם כ"כ, אינו בכלל זה.

7. עלי תמר עבודה זרה פ"ב ה"ח

וכן לא רצה ר"י נשיאה להתיר פת של עכו"ם דא"כ קרו לן בית דינא שריא. ונראה הטעם בזה שגנאי הדבר לבי"ד, שכן שנינו במשנה נגעים: א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים. הרי דמי שסותר תקנת בי"ד קודמו הרי הוא חכם אבל למעלה יותר מגיע למי שמקיים דברי חכמים שקדמוהו. ומפני כן בי"ד שמתיר ג' דברים שנאסרו מבי"ד שקדמוהו רואים העם גנאי בזה שלא טרח ועיין כדי לקיים דברי חכמים שקדמוהו...
ומכאן אף בזמנינו רואים רבנים חשובים שבגלל בקיאותן הם חושבים להתיר דברים המקובלים במנהג לאסור ולא התבוננו כי בזה נקרא להם בשם גנאי רב שריא. והרי אפילו ליוסי בן יועזר הנשיא הצדיק לא נשאו פנים, שכן יתכן שאף הראשונים ידעו ההיתר אבל ראו בזה גדר וסייג לא לפרוץ באיסורי תורה. וכלל אמרו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים שאין די שהוא חכם בתורה אלא שצריך להיות גם חכם הרואה את הנולד מפרצות שיתהוו ע"י היתר זה...

8. רמב"ם הלכות ממרים פרק ב (הל' ה-ח)

ה: בית דין שנראה להן לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בהן או אם אין יכולין לעמוד ולעולם אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה.
ו: הרי שגזרו בית דין גזירה ודימו שרוב הקהל יכולין לעמוד בה, ואחר שגזרוהו פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואינן רשאים לכוף את העם ללכת בה.
ז: גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל, יש לו רשות לבטל ואפילו היה פחות מבית דין הראשון בחכמה ובמנין.
ח: וכל בית דין שהתיר שני דברים אל ימהר להתיר דבר שלישי.

9. עלי תמר מסכת שבת פרק א הלכה ד

ונ"ל דהוא הדין מי שאוסר שלשה דברים שהיו מקובלים להיתר. קוראים לו פלוני אסרא, ולבי"ד קוראים בי"ד אסרא. שהרי אסור לאסור המותר ולפיכך לא ימהר לאסור אלא אחרי שיקול דעת מרובה בהדבר.